

Skeema 5: Yksilöllisyys ja yhteisöllisyys

OSA 1 PERSONALLISUUS OHJAA YKSILÖN TOIMINTAA

1. Persoonallisuus on psyykkisten ominaisuuksien kokonaisuus
2. Persoonallisuutta arvioidaan tieteellisissä ja soveltuvuustutkimuksissa
3. Perimä ja ympäristö muovaavat persoonallisuutta

OSA 2 PERSONALLISUUTTA TARKASTELLAAN ERI NÄKÖKULMISTA

4. Temperamentti on synnynnäinen pohja persoonallisuudelle
5. Piirreteoriat kuvailevat yksilöiden välisiä eroja
6. Motivaatio ja toiminta- ja tulkintamallit ovat osa persoonallisuutta
7. Identiteetti kokoaa persoonallisuuden yhtenäiseksi tarinaksi

OSA 3 ÄLYKKYYDESSÄ JA LUOVUUDESSA ON YKSILÖIDEN VÄLISIÄ EROJA

8. Älykäs osaa päättellä, oppia ja soveltaa oppimaansa
9. Luovuus on kykyä keksiä uusia ideoita ja vaihtoehtoja

OSA 4 YKSILÖ TOIMII SOSIAALISESSA YMPÄRISTÖSSÄ JA KULTTUURISSA

10. Yksilö on osa monia ryhmiä
11. Tilannetekijät vaikuttavat yksilöön ja ryhmään
12. Kulttuuri vaikuttaa ihmisen toimintaan

OSA 5 SOSIAALISISSA TILANTEISSA KÄSITELLÄÄN TIETOA

13. Ihmisiä havainnoidaan omien skeemojen kautta
14. Ennakkoluulo on perusteeton kielteinen asenne
15. Asenne on tapa suhtautua merkitykselliseen kohteeseen
16. Sosiaalisuudella on hermostollinen perusta
17. Kuinka kestävä tulevaisuus rakennetaan?
18. Psykologian tutkimustieto tarkentuu jatkuvasti

kpl 1 PERSONALLISUUS ON PSYKKISTEN OMINAISUUKSIEN KOKONAISUUS

esimerkkivastauksia tehtäviin

TEHTÄVÄ 1: Muotoile omin sanoin lukuisista persoonallisuuden määritelmistä yksi ytimekäs määritelmä.

Persoonallisuus on suhteellisen pysyvä yksilön psyykkisten ominaisuuksien kokonaisuus, joka tekee yksilöstä ainutlaatuisen sekä näyttäytyä kaavamaisena tapana ajatella, tuntea ja käyttäytyä.

TEHTÄVÄ 2: Mitä ensisijaisesti tutkivat seuraavat psykologian osa-alueet? Millainen on niiden suhde persoonallisuuspsykologiaan?

- kehityspsykologia tutkii elämänkaaren eri vaiheita. Persoonallisuuspsykologiaan sen yhdistää esimerkiksi kiinnostus persoonallisuuden kehityksestä.
- kognitiivinen psykologia tutkii tiedonkäsittelyn prosesseja. Persoonallisuuspsykologiaan sen yhdistää esimerkiksi kiinnostus persoonallisuuden yhteydestä kognitiivisiin toimintoihin.
- kliiniseen psykologia tutkii mielenterveyttä ja sen häiriöitä. Persoonallisuuspsykologiaan sen yhdistää esimerkiksi kiinnostus persoonallisuuspiirteiden yhteydestä mielenterveyteen.

TEHTÄVÄ 3: Keksi kuinka ekstrovertti (=ulospäin suuntautunut) reagoisi seuraavissa tilanteissa? Entä introvertti (=sisäänpäin kääntynyt)?

- tutustumispäivä uudessa lukiossa, josta ei tunne vielä ketään
Ekstrovertti tapaisi innoissaan uusia ihmisiä, introvertti saattaisi kuormittua uusien ihmisten kohtaamisesta.
- psykologian tunnilla tehtävä ryhmätyö
Ekstrovertti kokisi ryhmätyöskentelyn itselleen sopivana opiskelustrategiana, introvertti toivoisi voivansa suorittaa tehtävän yksin.
- viimeisten ylioppilaskirjoitusten jälkeinen vapaa viikonloppu
Ekstrovertti haluaisi irrotella kirjoitusten päättymistä juhlimalla kavereiden kanssa, introvertti kaipaisi rutistuksen jälkeen rauhoittumista yksin kotona.

TEHTÄVÄ 4: Millä perusteella voidaan sanoa, että persoonallisuus on

a) suhteellisen pysyvä

Persoonallisuus ei juurikaan muutu elämän aikana. Nuorena ulospäin suuntautunut on sitä todennäköisesti vielä vanhuksenakin.

b) osin altis muutoksille

Tietyt sairaudet tai järkyttävät elämäntapahtumat voivat osittain muuttaa persoonallisuutta. Esimerkiksi dementian myötä yksilön tietyt persoonallisuuden piirteet voivat ylikorostua tai kadota kokonaan: aikaisemmin hyväntuulisesta ja ulospäinsuuntautuneesta ihmisestä voi muistisairauden myötä tulla pahantuulinen ja sisäänpäin kääntynyt.

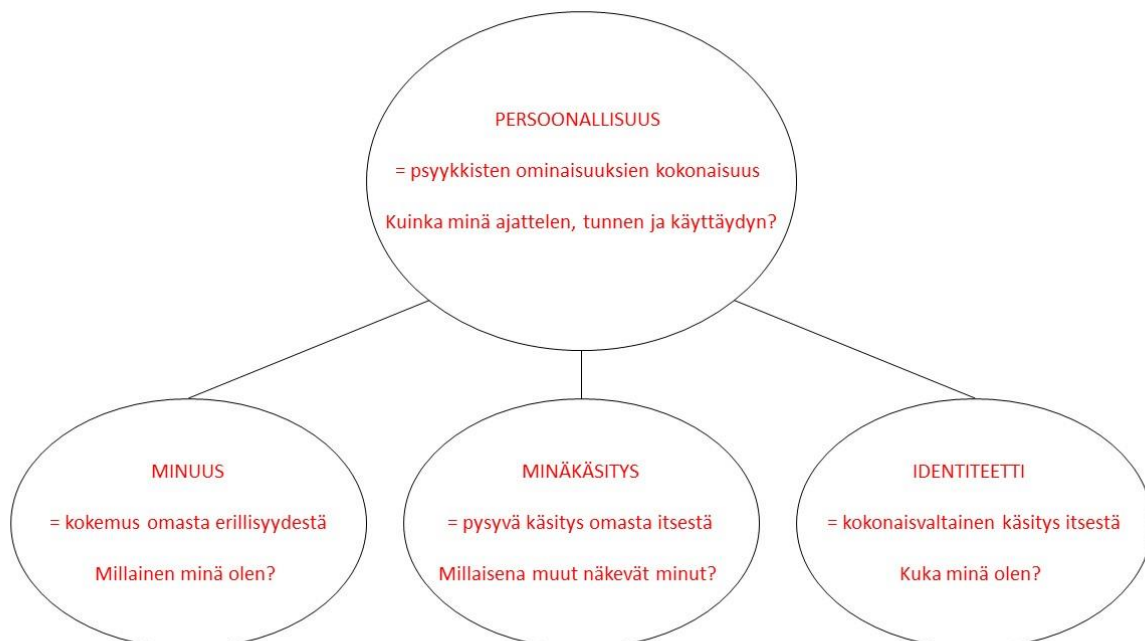
TEHTÄVÄ 5: Määrittele omin sanoin seuraavat toisiinsa läheisesti liittyvät käsitteet ja piirrä niistä visuaalinen kuva, joka havainnollistaa käsitteiden välisiä suhteita.

a) persoonallisuus

b) minuus

c) minäkäsitys

d) identiteetti

kp1 2 PERSOONALLISUUTTA ARVIOIDAAN TIETEELLISISSÄ JA SOVELTUVUUSTUTKIMUKSISSA

esimerkkivastauksia tehtäviin

TEHTÄVÄ 1: Arvioi seuraavien tiedonkeruumenetelmien vahvuuksia ja heikkouksia.

a) kyselylomake

- +tutkijalle helppo ja edullinen: testattava arvioi itse itsensä ja monilukulaite hoitaa vastaukset
- tutkittava miettii helposti liikaa antaakseen sosiaalisesti suotavia vastauksia
- yksilöt tulkitsevat kysymykset sekä vastaus-asteikon omalla tavallaan
- toimiakseen testissä on oltava PALJON sekä kysymyksiä että vastaajia

b) havainnointi

- +mahdollisuus tutkia monipuolisesti eri ilmiöitä
- laboratorio-olosuhteissa tutkittavat eivät välttämättä käyttäydy luontevasti
- aikaavievä ja kallis

c) projektiviset testit

- +mahdollista saada selville jotakin sellaista, jota tutkittava ei halua tai osaa sanoittaa
- mahdolliset tulkintavirheet
- testaajan roolin ylikorostuminen: vaatii ehdottoman kokeneen ja asiaan erikoistuneen psykologin tulkitsemaan vastaukset

d) fysiologiset mittaukset

- +puolueeton data
- kallis: erityisesti aivokuvauslaitteet ovat hintavia
- osin epätarkka: joillakin yksilöillä autonominen hermosto on äärimmäisen herkkä reagoimaan

TEHTÄVÄ 2: Millaisia tiedonkeruumenetelmiä käyttäisit, jos pitäisi arvioida henkilön persoonallisuuden sopivuutta seuraavissa tilanteissa? Millaisia persoonallisuuden piirteitä pääsyvaatimuksena voitaisiin edellyttää?

a) yliopistossa pääsyä opettajaopintoihin

TIEDONKERUUMENETELMÄT: yksilöhaastattelu, ryhmätilanne, havainnointitilanne

PERSOONALLISUUDENPIIRTEET: ulospäin suuntautunut, itsenäinen, tunnollinen jne.

b) armeijassa pääsyä aliupseerioppilaaksi

TIEDONKERUUMENETELMÄT: havainnointi, kyselylomake (peruskoe 1 ja 2, jotka mittaavat kielellistä lahjakkuutta, matemaattista päättelykykyä, stressinsietokykyä, maanpuolustustahtoa), vertaisarviointi

PERSOONALLISUUDENPIIRTEET: rohkea, kurinalainen, epäitsekäs jne.

TEHTÄVÄ 3: Selitä seuraavat vaatimukset psykologisille testeille.

a) reliabiliteetti

= luotettavuus, testin tulokset eivät muutu vaikka testaaaja muuttuu

b) validiteetti

= pätevyys, testi mittaa sitä, mitä sillä on aiottu mitata

c) standardisointi

= yhteneväisyys, testi on vertailukelpoinen kaikkien testihenkilöiden osalta

kp1 3 PERIMÄ JA YMPÄRISTÖ MUOVAAVAT PERSOONALLISUUTTA

esimerkkivastauksia tehtäviin

TEHTÄVÄ 1: Selvitä mitä seuraavat alat tutkivat. Pohdi mikä on niiden anti persoonallisuuspsykologialle.

a) käyttäytymisgenetiikka

tutkii käyttäytymisen perinnöllistä taustaa. Käyttäytymisgenetiikan ansiosta persoonallisuuspsykologiassa on pystytty selvittämään perimän ja ympäristön vaikutusten suhteellisia osuuksia yksilön persoonallisuudesta.

b) molekyyli-genetiikka

tutkii molekyylien tasolla perimää sekä perinnöllisyyttä. Molekyyli-genetiikan ansiosta persoonallisuuspsykologiassa on pystytty selvittämään erilaisten geeniyhdistelmien aikaansaamien ominaisuuksien ja piirteiden periytymisen prosessia.

c) neuropsykologia

tutkii fyysisten aivojen ja psyykkisten prosessien välisiä yhteyksiä. Neuropsykologian ansiosta persoonallisuuspsykologiassa on pystytty selvittämään esimerkiksi persoonallisuuspiirteiden yhteyttä aivoverkoston aktivaatiojärjestelmään.

TEHTÄVÄ 2: Millä tavalla kaksosia on voitu hyödyntää persoonallisuuspsykologisessa tutkimuksessa? Selitä mitä tarkoittavat

a) identtiset kaksoset

= identtiset kaksoset ovat hedelmöittyneet samasta munasolusta, joka on jakautunut kahtia eli heillä on täsmälleen sama perimä

b) epäidenttiset kaksoset

= epäidenttiset kaksoset ovat hedelmöittyneet samalla kertaa kahdesta erillisestä munasolusta eli perimältään he ovat kuin ketkä tahansa saman perheen sisarukset

TEHTÄVÄ 3: Selitä seuraavat käsitteet.

- a) perimä
= geenien (=perintötekijöiden) kokonaisuus
- b) perinnöllinen
= ominaisuus, joka siirtyy vanhemmilta lapsille geenien eli perintötekijöiden kautta
- c) periytyvyys
= tilastollinen mittaluku, joka ilmaisee, kuinka suuri osa populaatiossa havaitusta tietyin ominaisuuden tai piirteen vaihtelusta johtuu perimästä (lopun johtuvat ympäristöstä)
- d) populaatio
= tutkittava ihmisryhmä
- e) korrelaatio
=tilastollinen yhteys

TEHTÄVÄ 4: Keksi esimerkki, jossa vuorovaikutus ympäristön kanssa on

- a) reaktiivista
esim. uimakoulussa lapsi ei uskalla sukeltaa kokonaan pinnan alle. Joku toinen lapsista sen sijaan haluaisi hypätä jo syvään altaaseen.
- b) evokatiivista
esim. uutta oppilasta pidetään ylimielisenä, sillä tämä ei juurikaan puhu muille. Tosi asiassa hän on ujo eikä uskalla tehdä tuttavuutta.
- c) proaktiivista
esim. aggressiivisuuteen taipuva yksilö hakeutuu väkivaltaa ihannoivaan jengiin

TEHTÄVÄ 5: Millaiset piirteet korostuvat

- a) yksilöllisyyttä painottavissa kulttuureissa
esim. itsenäisyys, hallitsevuus, rohkeus
- b) yhteisöllisyyttä painottavissa kulttuureissa
esim. sovinnollisuus, alistuvuus, ujous,

kp1 4 TEMPERAMENTTI ON SYNNYNNÄINEN POHJA PERSOONALLISUUDELLE

esimerkkivastauksia tehtäviin

TEHTÄVÄ 1: Selitä omin sanoin, mitä eroa on temperamentilla ja persoonallisuudella.

Temperamentti muodostaa biologisen pohjan persoonallisuudelle, joka puolestaan rakentuu ympäristön vaikutuksesta sen päälle. Näin ollen vauvoilla on vasta temperamentti, siinä missä aikuisilla temperamentti on väistynyt ympäristön vaikutuksen myötä taka-alalle ja ulospäin näkyy ennemminkin persoonallisuus.

TEHTÄVÄ 2: Kerro seuraavat asiat Jerome Kaganin temperamenttitutkimuksesta.

a) tutkimusasetelma

Tutkimusasetelmaa oli laboratoriossa toteutettu havainnointitilanne, jossa tutkittiin lasten reagoitintapoja erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.

b) tutkimustulokset

Havainnointimateriaalin perusteella Kagan jaotteli lapset temperamenttinsa perusteella kahteen temperamenttiprofiiliin: välittömään temperamenttiin (40 %) sekä estyneeseen temperamenttiin (20 %). Ylijääneet lapset osoittivat vaihtelevia reaktioita, eivätkä olleet selkeästi kumpaakaan ryhmää.

c) merkittävimmät eroavaisuudet verrattuna Thomasin ja Chessin temperamenttitutkimukseen

Thomas ja Chess luokittelivat lapsia kolmeen temperamenttiprofiiliin, Kagan puolestaan vain kahteen profiiliin. Molemmat olivat kiinnostuneita temperamenttipiirteiden pysyvyydestä, joten he käyttivät pitkittäistutkimusta, jossa samoja lapsia havainnointiin myöhemmin uudelleen.

TEHTÄVÄ 3: Pohdi temperamentin vaikutuksia.

a) Mitä haittaa lapsen ja vanhemman temperamenttien yhteensopimattomuudesta voi olla?

Mikäli lapsi ja vanhempi ovat temperamenteiltaan kovin kaukana toisistaan, voi kiintymyssuhteen muodostumisessa olla ongelmia. Temperamenttiprofiililtaan helppo ja leppoisa vanhempi turhautuu helposti, mikäli vauva on kovin itkuherkkä, helposti ärsyntyvä sekä epäsäännöllinen.

b) Mitä hyötyä lapsen ja vanhemman temperamenttien yhteensopivuudesta voi olla?

Lapsen ja vanhemman temperamenttien samankaltaisuus edesauttaa toisiin tutustumista varhaisen vuorovaikutuksen merkeissä sekä kiintymyssuhteen rakentumista alusta alkaen.

c) Millaista temperamenttia koulumaailma suosii?

Lapsen koulumenestyksen kannalta temperamentilla on aivan keskeinen rooli, ja koulumaailma suosii hyväntuulista, keskittymiskykyistä, säännöllistä ja sinnikästä temperamenttia. Käytännössä tämä tarkoittaa lasta, joka jakaa odottaa omaa vuoroaan, osaa keskittyä annettuihin tehtäviin ja kuunnella ohjeet sekä on lähtökohtaisesti iloinen ja joustava.

Opettaja helposti pitää sellaisista oppilaista, joilla on samanlainen temperamentti kuin heillä itsellään. Koulumaailman vaatimukset eivät suosi kaikkia temperamentteja, ja näiden yhteensopimattomuus voi johtaa temperamenttiltaan yhteensopimattoman oppilaan turhautumiseen sekä alisuoriutumiseen. Tärkeää olisikin, että opettajat tiedostaisivat temperamentin vaikutuksen oppilaan toiminnassa.

TEHTÄVÄ 4: Ota selvää suomalaisesta temperamenttitutkijasta Liisa Keltikangas-Järvisestä. Kerro omin sanoin hänen tutkimuksistaan.

Liisa Keltikangas-Järvinen on suomalainen temperamenttitutkija, joka on kirjoittanut aiheesta lukuisia populaareja tietokirjoja. Hän on tutkimuksissaan käsitellyt esimerkiksi temperamentin vaikutuksia ihmisen yksilöllisyyteen, koulumenestykseen ja elämänhallintaan. Tällä hetkellä hän toimii Helsingin yliopistossa psykologian professorina.

TEHTÄVÄ 5: Ota selvää antiikinaikaisesta temperamenttitutkimuksesta.

a) Kuka oli Klaudios Galenos?

antiikin Kreikan lääkäri ja psykologi

b) Millainen oli humoraalioppi?

antiikinaikainen lääketieteellinen oppi, joka perustui elimistön perusnesteiden toimintaan

c) Luettele Galenoksen neljä temperamenttia vastaavaa perusnestettä.

veri, keltainen sappi, musta sappi ja lima, joiden perusteella Galenos kehitti varhaisen temperamenttiopin: ihmisten temperamentti määräytyy elimistössä hallitsevan nesteen mukaan

d) Millaisia temperamenttipiirteitä perusnesteet edustivat?

iloinen sangviininen, kiivas koleerinen, synkkä melankolinen, hidas flegmaattinen

TEHTÄVÄ 6: Käy tekemässä leikkimielinen antiikinaikainen temperamenttitestin osoitteessa <https://www.evermind.fi/temperamentti-testi/> Mikä on hallitseva temperamenttityyppisi Galenoksen teorian mukaan? Oletko tuloksen kanssa samaa vai eri mieltä? Arvioi testin luotettavuutta ja tieteellisyyttä.

Testi perustuu 2000 vuoden takaiselle teorialle, joka on nykyisen tutkimuksen valossa epätieteellinen. Näin ollen testi ei anna luotettavaa, kokonaisvaltaista tai nykyisen tutkimustiedon mukaista kuvaa ihmisen temperamentista, vaan toimii lähinnä viihteellisenä ”naistenlehtitestinä.”

KPL 5 PIIRRETEORIAT KUVAILEVAT YKSILÖIDEN VÄLISIÄ EROJA

esimerkkivastauksia tehtäviin

TEHTÄVÄ 1: Persoonallisuuspiirteet muodostavat jatkumon. Keksi seuraaville persoonallisuuspiirteille ääripäät (apua kirjan sivulta 44).

- a) rento – kontrollinhaluinen / kireä yms.
- b) itsekäs – ystävällinen / auttavainen yms.
- c) ärtyvä – hyväntuulinen / iloinen yms.
- d) varautunut – avoin / helposti lähestyttävä yms.

TEHTÄVÄ 2: Päättele mistä Big Five-teorian mukaisesta persoonallisuuspiirteestä on kyse. Keksi jokaiselle Big Five-piirteelle vielä oma esimerkkilausahdus.

- a) "Tarkkailen pakkomielleisesti kehoani, ja pelkään jatkuvasti, että sairastun vakavasti."
neuroottisuus
- b) "En voi sietää aikataulumuutoksia tai epäsiistiä työpöytää."
tunnollisuus
- c) "Rakastan tavata uusia ihmisiä ja paistatella huomion keskipisteenä!"
ekstroversio
- d) "Minusta on mukava työskennellä abstraktien asioiden parissa ja keksiä uusia innovaatioita."
avoimuus (uusille kokemuksille)
- e) "En pidä riitelystä, vaan pyrin aina löytämään kaikkien kannalta sopivan ratkaisun."
sovinnollisuus

TEHTÄVÄ 3: Keksi mitä hyviä puolia seuraavat persoonallisuudenpiirteet tuovat kantajalleen? Entä huonoja?

- a) ekstroversio
hyvät puolet: kyky hankkia ja ylläpitää ihmissuhteita on merkittävä hyvinvointia lisäävä tekijä
huonot puolet: muut ihmiset (etenkin introvertit) voivat kokea liiallisen ekstroversion jopa hyökkävänä

b) neuroottisuus

hyvät puolet: pieninä annoksina neuroottisuus persoonassa tuo mukanaan huolehtivuutta

huonot puolet: neuroottisuus tuo enemmän haittaa, sen aikaansaama alttius mielenterveysongelmille on merkittävä

c) tunnollisuus

hyvät puolet: tunnollisuus on avain menestymiseen opinnoissa ja työelämässä

huonot puolet: ylitunnollisuus altistaa mielenterveysongelmille

d) sovinnollisuus

hyvät puolet: terveys ja pitkäikäisyys laadukkaiden ihmissuhteiden ansiosta

huonot puolet: ylisovinnainen saattaa helposti sivuuttaa omat tarpeensa

e) avoimuus uusille kokemuksille

hyvät puolet: sopivasti kokeilun haluinen on avoin monenlaisille tilanteille, lisäksi luovuus ja älykyys ominaisuuksina yhdistyvät usein avoimuuteen

huonot puolet: kokeilunhalun ulottuminen vaaroihin

TEHTÄVÄ 4: Kerro omin sanoin piirretutkimuksen historiasta sekä tämän päivän tutkimuksesta.

Piirretutkimus käynnistyi 1930–1940-luvuilla Yhdysvalloissa. Alun perin tarkoitus oli löytää mahdollisimman monta piirresanaa. Myöhemmin havaittiin, että piirteet ovat hierarkkisesti järjestäytyneitä eli on olemassa ns. kattopiirteitä, jotka pitävät sisällään lukuisia alapiirteitä. Tätä havainnollistamaan kehitettiin faktorianalyysi. Nykyinen piirretutkimus perustuu Big Five-teoriaan.

TEHTÄVÄ 5: Käy tekemässä leikkimielinen piirretesti osoitteessa <https://www.evermind.fi/big-five-persoonallisuustesti/> . Millainen persoonallisuutesi on testin mukaan? Oletko tuloksen kanssa samaa mieltä vai eri mieltä? Arvioi testin luotettavuutta ja tieteellisyyttä.

Testi nojaa teorialtaan nykyisen piirretutkimuksen valtavirtaan eli Big Five-teoriaan. Tältä osin testiä voidaan pitää ainakin suuntaa antavana. Testissä on lisäksi hyvä määrä kysymyksiä, jonka ansiosta vastausten otanta on suhteellisen laaja. Kattavan persoonallisuusprofiilin luomiseen testi on kuitenkin suppea.

kpl 6 MOTIVAATIO JA TOIMINTA- JA TULKINTATYYLIT OVAT OSA PERSOONALLISUUTTA

esimerkkivastauksia tehtäviin

TEHTÄVÄ 1: Mieti millaisia sisäisiä ja ulkoisia attribuutioita henkilön tilanteeseen voisi liittyä seuraavissa (apua pohdintaan sivulta 55).

- a) Ylioppilaskokelas ei ole menestynyt toivomallaan tavalla psykologian kirjoituksissa.

ulkoiset attribuutiot: YTL teki niin vaikean kokeen eikä opettaja ei ollut opettanut tarpeeksi hyvin

sisäiset attribuutiot: väsytti enkä jaksanut keskittyä

- b) Ylioppilaskokelas on ylittänyt itsensä psykologian kirjoituksissa.

ulkoiset attribuutiot: minulla oli hyvää tuuria ja tänään oli loistava päivä kirjoittaa

sisäiset attribuutiot: olen vain niin älykäs

TEHTÄVÄ 2: Tuttavasi joutui hiljattain asuntomurron uhriksi. Selitä attribuutioteoriaan tukeutuen, miksi ajattelet tuttavaasi kohdanneen onnettomuuden olleen osittain hänen oma vikansa. (apua pohdintaan sivulta 57)

Toisten ihmisten kokema epäonni tulkitaan helposti heidän omaksi viakseen. Asuntomurron kohteeksi joutuneen tuttavan ajatellaan olleen huolimaton, siinä missä itse kuvitellaan välttävän vastaava onnettomuus oman erinomaisuuden ansiosta: "Mitäs pitää avainta maton alla, kyllähän kaikkien pitäisi tietää, että se on ensimmäinen paikka, josta varkaat tarkistavat. Itse en jätä avainta ikinä mihinkään oven lähetyvillä olevaan piilopaikkaan. Minulle ei voisi ikinä sattua mitään tuollaista."

TEHTÄVÄ 3: Albert Bandura

- a) Kuka oli Albert Bandura?

amerikankanadalainen psykologi

- b) Millaisia psykologisia ilmiöitä hän käsitteli tutkimuksissaan?

hänet tunnetaan erityisesti lasten aggressiivisuutta käsittelevistä tutkimuksistaan

- c) Selitä omin sanoin sosiokognitiivinen teoria.

yksilön tunteet, ajatukset ja tulkinnat, jotka ilmenevät erilaisten tilanteiden ja käyttäytymisen välillä

- d) Kaksi psykologian yo-kokeeseen osallistunutta abiturienttia saivat molemmat arvosanaksi eximian.

Ensimmäinen on riemuissaan hienosta arvosanasta, jälkimmäinen tuntee syvää pettymystä. Selitä abiturienttien tulkinta tilanteesta käyttäen hyväksi Banduran sosiokognitiivista teoriaa. (s. 57–58)

Abiturienttien reaktio on seurausta heidän yksilöllisistä tunteista, ajatuksista ja tulkinnoista, joita tilanne herättää. Jälkimmäinen tulkitsee olevansa laudaturin tasolla psykologiassa, jonka vuoksi hän tuntee syvää pettymystä. Ensimmäinen puolestaan kokee olevansa korkeintaan keskitaso, jonka vuoksi eximia tuntuu itsensä ylittämiseltä.

TEHTÄVÄ 4: Minäpystyvyy

- a) Miten heikon minäpystyvyykokemuksen omaava suhtautuu ylioppilaskirjoituksiin? Mitä heikon minäpystyvyyden suhtautumistavasta todennäköisesti seuraa?

Heikon minäpystyvyyden abiturientilla on todennäköisesti taustallaan epäonnistumisia psykologian kurssien abittikokeissa. Hän ei usko hallitsevansa järjestelmää eikä asiasisältöä, jonka vuoksi hän välttelee kirjoitusten ajattelemista ja niihin valmistumista. Tämä tietenkin johtaa entistä heikompaan koetulokseen, joka puolestaan entisestään syventää heikko minäpystyvyydenkokemusta.

- b) Miten vahvan minäpystyvyykokemuksen omaava suhtautuu ylioppilaskirjoituksiin? Mitä vahvan minäpystyvyyden suhtautumistavasta todennäköisesti seuraa?

Vahvan minäpystyvyyden abiturientti on saanut lukiotaipaleellaan onnistumisia psykologian abittikokeissa. Hän luottaa hallitsevansa sekä järjestelmän että psykologian sisältöalueet. Siitä huolimatta hän valmistautuu huolellisesti, joka siivittää hänet loistavaan tulokseen ja sitä kautta lisää entisestään hänen minäpystyvyyden kokemustaan.

kpl 7 IDENTITEETTI KOKOAA PERSOONALLISUUDEN YHTENÄISEKSI TARINAKSI

esimerkkivastauksia tehtäviin

TEHTÄVÄ 1: Identiteetti

- a) Määrittele identiteetin käsite.

kokonaisvaltainen käsitys omasta itsestä sisältäen muun muassa fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset ominaisuudet

- b) Millaisiin alalajeihin identiteetti voidaan jaotella?

esim. sukupuoli-identiteetti, seksuaali-identiteetti, ammatti-identiteetti, uskonnollinen identiteetti, etninen identiteetti jne.

- c) Mikä on persoonallisuuden ja identiteetin suhde?

Identiteetti on ikään kuin persoonallisuuden uloin ja kaiken kokoava taso.

- d) Mikä on minäkäsityksen ja identiteetin ero?

identiteetti on vastaus kysymykseen *kuka minä olen*, kun taas minäkäsitys on vastaus kysymykseen *millainen minä olen*

- e) Ota selvää millaisia identiteetin tiloja ovat seuraavat: selkiintymätön identiteetti, omaksuttu identiteetti, etsivä identiteetti, saavutettu identiteetti

selkiintymätön identiteetti: kehittymätön taso, jossa henkilö ei ole muodostanut omaa näkemystä arvomaailmasta, eikä hän tiedä mitä haluaisin esimerkiksi parisuhteelta tai uralta. Suhtautuminen vakavuutta vaativiin asioihin on välinpitämätön.

omaksuttu identiteetti: henkilö on ilman vaihtoehtojen vertailua omaksunut esimerkiksi isänsä näkemykset ja sitoutunut noudattamaan tämän toiveita. Näin ollen hän pyrkii opiskelemaan lääketieteelliseen tiedekuntaan, sillä isän mukaan lääkäri on arvostettu ja hieno ammatti.

etsivä identiteetti: henkilö pyrkii aktiivisesti löytämään itselleen sopivan näköisen elämän. Hän puntaroi erilaisia vaihtoehtoja ja kokee ajoittain jopa ahdistusta siitä, ettei ole varma mitä kannattaisi tehdä ja tavoitella.

saavutettu identiteetti: henkilö on saanut rakennettua itselleen omannäköisen elämän vertailemalla erilaisia vaihtoehtoja ja valitsemalla niistä omiksi koetut mallit. Tämä tuo itsevarmuutta ja hyvää oloa.

- f) Pohdi mikä näistä identiteetin tiloista tukee parhaiten mielenterveyttä.

Ihanteellisin identiteetin taso on saavutettu identiteetti, sillä tällöin yksilö kokee löytäneensä oman paikkansa maailmassa. Saavutettu identiteetti lisää hallinnan tunnetta, joka puolestaan korreloi hyvinvoinnin ja sitä kautta mielenterveyden kanssa.

TEHTÄVÄ 2: McAdamsin talometafora kuvattuun persoonallisuusmalliin on jälkepäin lisätty NAAPURUSTO havainnollistamaan narratiivisen persoonallisuuden sosiaalista puolta. Pohdi millainen merkitys kulttuurilla ja muulla ympäristöllä on elämäntarinan muotoutumisessa.

Sosiaalinen ympäristö asettaa raamit sille, millainen voi olla ja mitä voi tavoitella. Kaikissa kulttuureissa esimerkiksi sukupuolilla ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia valita ammatti. Toisissa kulttuureissa puolestaan oletetaan, että yksilöt solmivat avioliiton ja perustavat perheen suhteellisen nuorina. Tällaiset odotukset vähentävät yksilön mahdollisuuksia valita vapaasti ja täten muokkaavat elämäntarinaa.

TEHTÄVÄ 3: Sukupuoli-identiteetti ja elämäntarina

a) Mitä tarkoittaa sukupuoli-identiteetti?

henkilön oma kokemus sukupuolestaan

b) Selvitä mitä tarkoittaa transsukupuolisuus.

kokemus, ettei oma sukupuoli-identiteetti vastaa syntymässä määriteltyä sukupuolta

c) Selvitä kuka on Jade Nyström.

Jade on tunnettu suomalainen korkeushyppääjä sekä mediapersoona, joka on transnainen.

Vastaa dokumentin katsomisen ohessa seuraaviin kysymyksiin.

d) Millaista tarinaa Jade kertoo lapsuudestaan?

e) Millaisia kiinnekohtia Jaden äiti kertoo tyttärensä lapsuudesta?

f) Millaista päätöstä Jade pitää omassa elämäntarinassaan käännekohtana?

g) Mitä Jade kertoo sukupuoli-identiteettinsä muotoutumisesta ja naiseksi tulosta?